

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ

Το παραδοσιακό μοντέλο διατήρησε την ισχύ του παρά το γεγονός ότι έγιναν στο μεταξύ κάποιες σημαντικές προτάσεις για την αναθεώρησή του, όπως οι ακόλουθες:

1. Στο πρώτο, υποτυπώδες ΑΠ του 1880, «Στοιχειώδεις πρακτικά οδηγία της διδασκαλίας των μαθημάτων εν τοις δημοσίοις σχολείοις», για τη γραμματική προβλεπόταν ότι είχε σκοπό «ουχί την υπό των παιδων απομνημόνευσιν των ξηρών τύπων και πλήθους κανόνων τεχνολογικών και εξαιρέσεων αλλά την κατά μικρόν άσκησιν αυτών ώστε να εκφέρωσιν ορθώς και κανονικώς εν γραπτώ και προφορικώ λόγω τα αισθήματα και τα διανοήματα αυτών».

2. Από το 1909 ακόμα ο Π. Βαλάκης αμφισβητεί τη συμβολή της γραμματικής στη γλωσσική προαγωγή των μαθητών: «Αλλά μη υποθέση τις ότι η διδασκαλία της γραμματικής αρκεί προς την της γλώσσης μόρφωσιν, ως συνέβη παρά πολλοίς, οίτινες εκ τούτου εν τη πράξει την γλωσσικήν διδασκαλίαν υπήγαγον υπό την γραμματικήν, καταστήσαντες ου μόνον άχαριν την γλωσσικήν διδασκαλίαν, αλλά αφαιρέσαντες απ' αυτής παν ενδιαφέρον (...). Η γλωσσική ανάπτυξις εξαρτάται μάλλον από άλλων παραγόντων ή από της γραμματικής, και κατά πρώτον λόγον από της εμφυχώσεως, ισχυροποιήσεως και αποκαθάρσεως του γλωσσικού συναισθήματος διά της εισαγωγής των μαθητών εις αυτήν την ζώσαν γλώσσαν, εις τα κάλλιστα προϊόντα της φιλολογίας, απέναντι της θαυμασίας των οποίων επιδράσεως αι είκοσι ή εκατόν ελλιπίεις γραμματικάί προτάσεις μόλις λαμβάνονται υπ' όψιν, ως λέγει ο μέγας της παιδαγωγικής μυσταγωγός Rein» (σ. 34).

3. Στο πρώτο ΑΠ γραμματικής της δημοτικής του 1919 για

τις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού, που αποτελεί και το πρό-πλασμα της Γραμματικής Τριανταφυλλίδη, μεταξύ άλλων οδηγιών συγκαταλέγονται και οι εξής: «Οσάκις οι μαθηταί έχουν υπόψει των αρκετών συγκεκριμένων υλικών, σχετικών προς ένα οιονδήποτε κανόνα, έχουν δ' ίσως και μόνοι αυτομάτως τχηματίσει τα στοιχεία αυτού, θα προκαλή αυτούς ο διδάσκαλος εις την εξαγωγήν αυτού. (...) Δεν θα δίδονται όμως ούτε εις την Ι' τάξιν γραπτώς εις τον πίνακα ούτε θα υπαγορεύονται εις τους μαθητάς. Οι κανόνες θα μεταδίδονται και θα εμπεδώνονται μόνον διά ζώσης, θα χρησιμοποιήται δε ο πίναξ και το τετράδιον μόνον διά την αναγραφήν χαρακτηριστικών παραδειγμάτων και άσκησιν εις αυτά».

4. Το βιβλίο *Η γλώσσα μου* των Μ. Οικονόμου, Θρ. Σταύρου, Μ. Τριανταφυλλίδη (1955) εισάγει δύο καινοτομίες. Η μία είναι ότι η γραμματική συνδέεται οργανικά με ένα δόκιμο κείμενο, που προηγείται σε κάθε διδακτική ενότητα. Η δεύτερη είναι ότι η διδακτική αξιοποίηση της γραμματικής δεν ακολουθεί ούτε τη σειρά του παραδοσιακού εγχειριδίου ούτε το ένα αντικείμενο κατά μάθημα, όπως στην παραδοσιακή διδασκαλία. Π.χ. 1ο μάθημα, Κείμενο «Ο Διάκος» (δημοτικό): γραμματική: ουσιαστικό, επίθετο, αριθμητικό, άρθρο. 2ο μάθημα, «Δυο αδερφάκια»: ρήμα, ενεστώτας, αόριστος. 3ο μάθημα, «Παιδιά στο πανηγύρι»: αντωνυμία, προσωπική και αναφορική: ενεργητική και παθητική μετοχή. 4ο μάθημα, «Η Σαμαρείτισσα»: λέξη, συλλαβή, πνεύμα, τόνος (...). 7ο μάθημα, «Η νυφίτσα»: πρόταση, υποκείμενο, αντικείμενο, πτώσεις.

5. Στο «Σχέδιο ΑΠ της γραμματικής» του 1974 για όλες τις τάξεις του δημοτικού περιέχονται και αναλυτικές διδακτικές οδηγίες (γραμμένες από τον Αντ. Μπενέκο), μεταξύ των οποίων και οι εξής: «Η διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού πρέπει να γίνεται σε συνάρτηση με τη συγκεκριμένη γλωσσική έκφραση, και τα επιμέρους στοιχεία να παρουσιάζονται ως ιδιαίτερες δομές της γλώσσας και όχι ως αυθύπαρκτες "γνώσεις" ή ως αφηρημένο

μάθημα. (...) Τέρμα των γραμματικών και συντακτικών ασκήσεων είναι η απόκτηση σταθερών και ορθών συνηθειών γλωσσικής εκφράσεως στις πιο άμεσες ανάγκες επικοινωνίας των ανθρώπων με τον κόσμο» (ΥΠΕΠΘ 1974, 32, 42-43).

Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΤΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ 1982-1985

Με βάση τέτοιες προδρομικές προσπάθειες και τις νεότερες αντιλήψεις της ψυχολογολογίας και της κοινωνιογλωσσολογίας επιχειρήθηκε αξιοποίηση της γραμματικής στην υπηρεσία ενός ριζικά αναθεωρημένου γλωσσικού μαθήματος με νέα αναλυτικά προγράμματα και με τη σειρά των βιβλίων *Η γλώσσα μου για το δημοτικό και Νεοελληνική γλώσσα για το γυμνάσιο*, που εκδόθηκαν σταδιακά μεταξύ 1982 και 1985. Βασικά σημεία αυτής της νέας προσέγγισης της γραμματικής είναι τα ακόλουθα:

1. Οργανική ένταξη της γραμματικής σ' ένα ενιαίο γλωσσικό μάθημα και στενή σύνδεσή της με το αναγνωστικό κείμενο. Όχι λοιπόν πια γραμματική δυο φορές την εβδομάδα σε χωριστή ώρα αλλά κάθε φορά που το μάθημα είναι «Νεοελληνική γλώσσα».

2. Διεύρυνση της γραμματικής ώστε να καλύπτει όλο το πλέγμα των γλωσσικών φαινομένων (συντακτικών, σημασιολογικών, μορφολογικών, φωνολογικών) στις μεταξύ τους αλληλεξαρτήσεις.

3. Σπειροειδής διάταξη του γραμματικού υλικού με κριτήρια ιεράρχησης το γλωσσονοητικό επίπεδο των μαθητών σε κάθε τάξη και τη λειτουργικότητα των γλωσσικών στοιχείων και σχηματισμών στην παραγωγή λόγου. Η σπειροειδής διάταξη φαίνεται πολύ καθαρά στο ΑΠ στην περίπτωση των ονομάτων, των συνδέσμων και των σημείων στίξης.

4. Προσέγγιση της γραμματικής σε επίπεδο πρακτικών εφαρμογών στα πλαίσια της επικοινωνιακής χρήσης της γλώσσας. Όχι πια θεωρία για τη γλώσσα αλλά χρησιμοποίηση γραμματικών